

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM
ku.remissvar@regeringskansliet.se

**Betänkande av Museiutredningen 2014/15. SOU 2015:89. Ny Museipolitik.
(dnr Ku2015/02515/KL)**

Sammanfattning

Tekniska museet är positiv till förslagen i sin helhet. Vi instämmer i förslagen att en ny lag införs, som slår fast museernas fria ställning, samt att bilda en ny museimyndighet. Det är bra att museerna jämföras med andra kunskapsinstitutioner som universitet, högskola och bibliotek och att museernas roll och position därmed stärks i samhället.

Tekniska museet tycker inte att utredarnas förslag på vad som avses vara ett museum i lagen är tillräckligt tydligt. Här behövs tydligare kriterier. Vi saknar också definitioner kring vad en aktiv samlingsförvaltning innebär.

Tekniska museet vill uppmärksamma att de nu föreslagna kriterierna kring tillhörigheten till det allmänna museiväsendet gör att Sveriges Tekniska museum kommer att falla utanför det allmänna museiväsendet då museets egenfinansiering är mer än 50 % samt att de offentligt tillsatta ledamöterna utgör precis 50 % i styrelsen. Vi anser vidare att det inte går att utgå från huvudmannskapet och finansieringsformer utan att det är mer viktigt att utgå från verksamheten som bedrivs. Det primära för lagen bör vara skyddet av kulturarvet snarare än huvudmannskapet och finansieringen.

Vi saknar även vem/vilken myndighet som ska utföra tillsynen att lagen efterlevs och vilka eventuella sanktioner som kan följa av det.

Tekniska museet samtycker med utredarna att de statliga museerna ska ha mandat att både kunna införliva och avyttra föremål. Dock tycker museet att det är viktigt att ha en skrivning i lagen om att vid en eventuell försäljning ska medlen återgå till samlingsförvaltningen.

Synpunkter

Avsnitt 10.3 Slå fast museernas ställning i en lag

Vi håller med utredarna att det är bra med en lag som fastställer museernas fria och oberoende ställning som kunskapsinstitutioner. Det är viktigt att museerna inte kan styras av rent ideologiska utgångspunkter. Vi tycker att en lag med uttryckta målsättningar är rätt väg att gå istället för att införa nationella mål för

museiverksamheten. Nationella mål kan bli verkningslösa och otydliga då de ej är styrande på samma sätt som en lag är.

Tekniska museet saknar vem/vilken myndighet som ska utföra tillsyn över lagen så att den efterlevs. Vidare saknar vi vilken myndighet som ska ha föreskriftsrätt för hela lagen. I delarna står det uttryckligen att det är den nya myndigheten för museer och utställningar som har föreskriftsrätt men vi anser att den nya museimyndigheten bör ha det i alla delar av lagen.

Avsnitt 10.3.1 Lagen ska gälla det allmänna museiväsendet

Enligt utredarnas förslag avses i lagen ett museum vara en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal. Vi anser att ett museum också – och kanske framförallt, är en institution som bedriver en samlingsförvaltande, pedagogisk och kunskapsförmedlande verksamhet. Det saknas i lagförslaget. För att befästa museernas roll som kunskapsinstitutioner, vilket vi uppfattar är utredarnas ambition, är det viktigt att föremålssamlingar är en grundbult i begreppet museum. Därför bör samlingsförvaltning inkluderas i definitionen av vad ett museum bedriver för sorts verksamhet.

Tekniska museet anser att det är just samspelet mellan publik/pedagogiska verksamhet, kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning som skiljer museer från andra institutioner och organisationer. Genom att utredarna betonar utställningsverksamheten i lagtexten ser vi en risk att någon eller några delar inom museiverksamheten riskerar att inte beaktas. Att både ha en utställningsverksamhet och bedriva en långsiktig kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning och pedagogisk förmedling inom sitt ämnesområde innebär helt andra förutsättningar, utvecklingsbehov och problemställningar än för dem som enbart bedriver publik verksamhet.

Utredarna menar att tillhörighet till det allmänna museiväsendet bör avgränsas genom kriteriet att verksamheten är offentligt styrd. Tekniska museet kommer sorteras under "andra offentligt styrda organ" som bedriver museiverksamhet. Där återfinns kriteriet "i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än halva antalet ledamöter är utsedda av det allmänna". Här faller Sveriges Tekniska museum bort. Museets styrelse består av åtta ledamöter, hälften företräder museets stiftare och hälften företräder staten. Vidare återfinns en skrivning att lagen "ska gälla alla museer som till övervägande del är finansierade av det allmänna". Tekniska museet är till ca 45 % finansierad av anslag från staten. Övriga 55 % är egenfinansiering.

Tekniska museet anser att det inte går att utgå från huvudmannskapet och finansieringsformer utan att det är mer viktigt att utgå från verksamheten som bedrivs. Det primära för lagen bör vara skyddet av kulturarvet än huvudmannskapet och finansieringen. Vidare anser museet att det är viktigare att utgå från vilken typ av profession som är knuten till museet än att där ska finnas avlönad personal.

Avsnitt 10.3.2 De allmänna museernas ändamål

För att kunna hålla ihop resonemangen vad ett museum bedriver för sorts verksamhet och vad museets ändamål är behövs återigen att begrepp som en aktiv förvaltning av sina samlingar eller att pedagogisk verksamhet återfinns i definitionen av vilken typ av verksamhet som bedrivs på ett museum. Se avsnitt 10.3.1.

Att ha en publik verksamhet behöver inte betyda att det finns pedagogisk och didaktisk kompetens på museet. Tekniska museet värnar om professionen och kompetensen pedagogik i det här sammanhanget.

Avsnitt 10.3.3 Respektera museernas fria ställning

Vi håller med utredarna. Men en förutsättning för att museerna ska kunna ha en fri ställning är att det finns tillräckligt med ordinarie anslag så att museerna kan bedriva museiverksamhet och vara fria att ta beslut utan att vara beroende av tillfälliga projektmedel och sponsorer. Om ordinarie medel/anslag inte är tillräckligt kan den fria ställningen urholkas då bidragsgivare fördelar medel till projekt som gagnar deras syften.

Avsnitt 10.3.4 Tillgänglig och kvalitativ publik verksamhet

Tekniska museet håller med utredarna.

Avsnitt 10.3.5 Kunskapsuppbyggnad av hög kvalitet

Vi håller med utredarna, men har följande synpunkter: Vad ligger i begreppet hög kvalitet? Tekniska museet anser återigen att det är viktigt att ordinarie statsanslag är tillräckligt för att t ex kunna anställa personer på museerna med kompetens inom t ex pedagogik, museologi eller forskning.

Eftersom det inte återfinns någon skrivning i lagen kring att ett museum ska ha en aktiv samlingsförvaltning inom sin verksamhet så tycker vi att resonemanget haltar. Ett museums kunskapsuppbyggnad vilar på dess samlingar och dess ämnesområde som det förvaltar.

Avsnitt 10.3.6 En aktiv samlingsförvaltning

Vi samtycker med utredarna att de statliga museerna ska ha mandat att både kunna införliva och avyttra föremål. Dock tycker vi att det är viktigt att ha en skrivning i lagen om att vid en eventuell försäljning ska medlen återgå till samlingsförvaltningen. Detta ska förhindra museer från att sälja föremål för att täcka upp förluster inom andra delar av verksamheten.

Avsnitt 10.3.7 Statliga museer ska nå hela landet

Vi instämmer i utredarnas förslag.

Avsnitt 10.3.8 Alla museer ska samverka

Vi instämmer i utredarnas förslag, men vi anser att det är för snävt att i det här sammanhanget enbart tala om utlån när det står följande i förslaget till lagtext 13§ De statliga museerna ska verka för att tillgängliggöra sin verksamhet i hela landet. Tekniska museet håller med om att det generellt måste vara lättare att låna föremål mellan museerna. Att förenkla utlånerutiner är viktigt men måste utredas mer t ex av den nya museimyndigheten. Vår uppfattning är att det inte är låneavgifterna som gör att museer inte kan låna föremål från andra museers samlingar utan andra kostnadsdrivande faktorer som t ex höga säkerhets- och klimatkrav. Samverkan är dock så mycket mera än att låna ut föremål.

Museerna är en naturlig mötesplats för tvärasektoriell samverkan. Skolan är ett tydligt exempel på detta. Vi tror att det skulle ge större genomslag om samverkan skrevs in i andra institutioners regleringsbrev. Uppdraget till museerna att nå barn och unga behöver helt enkelt ett motsvarande uppdrag i skolans styrdokument.

Avsnitt 10.5 Inrätta en ny myndighet för museifrågor

Tekniska museet tycker att det är ett bra förslag. Det ger större integritet för museerna, särskilt med tanke på att det saknas en tydlig motpart för dialog på nationell nivå samt nationell samordning för museiverksamhet. Dock är det av stor vikt att den nya myndigheten har hög kompetens inom bl a museologi. Att myndigheten ska utöva omvärldsbevakning är bra. Men då behöver områden täckas som inte Riksutställningar har tagit ansvar för hittills t ex skyddet av kulturarvet, aktiv samlingsförvaltning och pedagogik. I det här sammanhanget ser vi att Riksantikvarieämbetets samlingsförvaltande verksamhet skulle kunna flyttas över till den nya myndigheten så att kompetensen kring detta verksamhetsområde förstärks och hålls samman. Vi tar inte ställning för Riksutställningars nedläggning utan menar att en lösning med breddad kompetens och förändrat uppdrag för Riksutställningar bör undersökas.

Avsnitt 10.5.1 Kvalitetssäkring genom kollegial granskning

Tekniska museet tycker att det är viktigt med kvalitetssäkring. Om detta ska ske via kollegial granskning måste det utföras av internationella kollegor. Museisektorn i Sverige är för snäv för att möjliggöra oberoende kollegial granskning. Utredarna skriver att denna granskning inte ska kunna bidra till sanktionsmöjligheter som det gör exempelvis inom universitetsvärlden. Vi hyser en farhåga att granskningens resultat kan användas just på detta sätt när det står att resultaten ska delas till regeringen som ett underlag för beslut om t ex finansiering.

Det är bra att utveckla metoder för att bedöma kvalitet. Dock tror vi inte att det går att ta över forskningens peer review då den har andra syften än vad t ex utställningskritik har. Vetenskaplig granskning handlar om att godkänna en kunskapsuppbyggnad som är en del i utvecklandet av en vetenskap. En utställning eller publik museiverksamhet fungerar inte på samma sätt. Där handlar det ofta istället om att väcka tankar,

nyfikenhet, vetgirighet eller rent av att vara provocerande. Här krävs att de kollegor som ska utföra granskningen har bred kompetens så att inte enbart faktainnehållet och formen granskas, alltså hur, vad och på vilket sätt publik museiverksamhet bedrivs. Här behövs kollegor som har kompetens att granska kvalitet utifrån museernas roll och uppgift i samhället.

Vi kan också konstatera att det även kommer att behövas kvalitetssystem som berör armlängdsavstånd.

Avsnitt 10.5.2 Fördela statsbidrag inom museisektorn

Det är ett intressant förslag att dela ut ett nytt statsbidrag till samverkansprojekt i museisektorn. Däremot delar vi inte utredarnas förslag att prioritet ska ges till projekt med nyskapande innehåll och sådana som utnyttjar utställningsmediets möjligheter. Vi tycker att det kan finnas intressantare prioriteringsområden som t ex; Att prioritet ges till projekt som hanterar inkluderande etablering av nya svenskar, eller projekt som ökar människors samhällsengagemang allt tillgänglighet eller som bidrar till det demokratiska samhällets utveckling (enligt lagförslaget §3).

Vidare anser vi att det vore mer intressant, och vi tror att det ger mer samhällseffekt, om dessa samverkansprojekt förutsatte samverkan/samarbete mellan andra parter än enbart samverkan mellan museer.

I flera fall kan bedömar- eller referensgrupper övertas om det anses lämpligt. Vi vill då klargöra att Tekniska museet fortsatt står till förfogande när det gäller att bistå med kompetens i beredningsgruppen för hur bidraget till Arbetslivsmuseerna ska fördelas.

Avsnitt 10.5.3 Pröva frågor om utställningsgarantier

Vi instämmer i utredarnas förslag.

Avsnitt 10.5.4 Bistå museerna i frågor om digitalisering

Tekniska museet instämmer i utredarnas bedömning och rekommenderar att Digisam överförs till den nya myndigheten.

Avsnitt 10.5.5 Statistik och omvärldsbevakning

Vi instämmer i utredarnas förslag. Här vill vi tillägga att det står i utredningen att det är givet att museer utnyttjar digitala kanaler för att nå ut med sin verksamhet. I samband med att statistik samlas in så tycker vi att museerna ska redovisa såväl fysiska museibesökare som unika användare i museernas digitala kanaler.

Avsnitt 10.6 Se över instruktioner och styrdokument

Vi instämmer i utredarnas bedömning. Det är bra att ha uppgifter i myndigheternas instruktioner som tydliggör museets särart. Även stiftelsemuseerna i centralmuseikretsen ska ha högre krav i sina riktlinjer.

Vi tycker att det är intressant förslag att institutionerna själva får sätt upp målen i de strategiska planerna för sin verksamhet i o m rollen som fria och självständiga kunskapsinstitutioner.

Övriga synpunkter

Vi noterar att utredningen har fått ett nytt namn, "Ny museipolitik", i och med publiceringen av betänkandet. I samband med detta vill vi framföra att vi då saknar en tydlig politisk vision i själva utredningen. Ord som nyskapande och demokratiska är inte visionära, istället skulle vi önska att den nya museipolitiken tog fasta på begrepp som exempelvis att museerna ska bidra till att öka medborgarnas samhällsengagemang eller att museerna ska kunna bidra vid etableringen i samhället för nyanlända svenskar.

Museerna bör få ett demokratiskt uppdrag liknande det som folkbiblioteken har via bibliotekslagen "Folkbiblioteken har en viktig funktion som fria, neutrala mötesplatser för gemenskap i samhället".

Detta beslut har fattats av museidirektören Peter Skogh efter föredragning av avdelningschefen Åsa Marnell. Även avdelningscheferna Anki Rundgren, Gunhild Eriksson, Dan Jacobsson och Miriam Srigley har varit med om den slutliga handläggningen.

Peter Skogh

Åsa Marnell

Kopia till:
Tekniska museets styrelse
Tekniska museets vänner